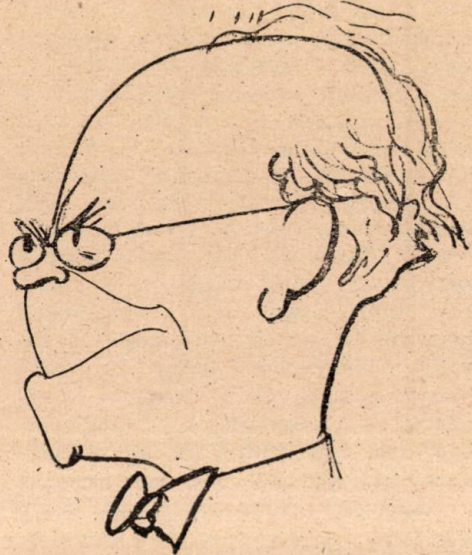

Ascher Oszkár előadóestje

Ha a „Verba volant, scripta manent“ ősrégi igazsága nem is érvényes olyan kiváló előadóművészre, mint amilyen Ascher Oszkár, ha az ő esetében inkább a „verba manent“-ről kell is beszélni — a kijátszott igazság az előadói estek kritikusan bosszúlja meg magát mellőzöttségéért. Nem lapozhatunk vissza az elhangzott versek, prózai írások tömkelegében, hogy a hangszín változásának különböző finom árnyalatait elemezhesük, nem idézhetjük fel az arc kifejező rezzenéseit; pedig itt, ahol a művész egyedül tolmácsolja a költőt, ezeknek az apró részleteknek nagyobb fontossága van a bíráló szempontjából, mint a színjátszásnál, ahol a színész munkáját az összefüggő cselekményhez, egy egész külvilág valóságához mérheti. Így hát csak az lehet célunk, hogy elmondjuk véleményünket Ascher Oszkár általános művészi tulajdonságairól.

Az előadóestet Benedek Marcell „kecseesen okos csevegés“-e vezette be. A versmondás műfajával foglalkozott; nagyjából azt az álláspontot foglalta el, amit Ascher „A versmondás művészete“ című könyvében. De pontosabb volt, jobban ragaszkodott Ascher gyakorlatához, mint az idézett mű szerzője, aki teljesen visszautasította a színészi játékot. Benedek éppen az „Ivás közben“ című Petőfi-verset szavaló Ascher láttára győződött meg arról, hogy a játék is játszhat szerepet az előadóművészetben. Nyilvánvaló, hogy amennyiben a költő egy érzékletes alak, egy típus mögé rejtezik, a versmondónak is követnie kell

(Edma rajza)

őt. De ahol nem portrét rajzol — tehát a versek túlnyomó többségében — az előadóművész testi alakjának szinte el kell tűnnie.

Ascher egyik legnagyobb erénye éppen az, hogy teljesen háttérben tud maradni. Még legjobb, legintelligensebb előadóművészeink között is vannak olyanok, akik zavarbahozzák, kizökkentik azt, aki arcukba néz; akiknek túlon túl rikoltó mimikáját meg kell szokni ahhoz, hogy az — egyébként kitűnő — szavalatot élvezni lehessen. Én magam — rossz tapasztalatokon alapuló félelemből — általában lehajtott fejjel hallgatom a verset. De Ascher kivétel: őt az illúzióvesztés veszélye nélkül mindvégig lehet nézni, sőt mérsékelt mimikája, még mérsékeltebb mozdulatai (különösen a fejével) szinte észrevétlenül segítenek a mű megértésében, élvezésében.

Nem véletlen ez a sorrend: Ascher elsősorban intellektuális művész, aki

* Ascher Oszkár november 17-én tartotta előadóestjét a Petőfi Színházban.

mindent az értelem oldaláról közelít meg. Sokan ezt kifogásolják is nála, hiányolják az indulatot. Nem osztom e véleményt. Nála az indulatok fojtottan, rejtve, kevés színpadiassággal törnek felszínre, de sokszor éppen így tud mély tragikus hátteret sejtettetni a szavak mögé. (Például a tökéletesen előadott „Walesi bárdok“-ban.) Ascher szigorúan köti magát saját tételéhez: „a hangerő felfokozásával, adott esetben, kifejezhetünk ugyan fokozottabb érzelmeket, — de a hangerő sohasem *pótolhatja*... a hiányzó érzelmi fűtöttséget“. Azonban néhol mégis igazat kell adnom az Aschert érő bírálóknak. Előadóestjén elsősorban „A muszáj Herkules“ hallatára volt hiányérzetem. Lehet, hogy puritán művészetétől távol áll Ady magamutogató gögje, s így, habár megérti jogos voltát, nem tudja átélni azt. Mindenesetre hiányzott itt az értelem mögött a kavargó, fölháborodott indulat, és ez a hiány homályba vonta kissé az értelmet is. — A „Gondolatok a könyvtárban“ sem volt ezúttal teljesen Ascher-színvonalú; aki eddig nem volt tisztában e költemény mondanivalójával, azt a rendkívül intelligens előadás megsegíthette. De a nagy kérdéseken vívódó emberi lélekből kevesebbet érezhettünk. — Ezzel azután be is zárult ilyenirányú hiányérzeteim sora.

Ascher intellektuális alkatából következik, hogy különösen kiválóan tolmácsolja a szatirikus-íronikus-humoros mondanivalójú és hangulatú műveket. Ezekben ugyanis eleve az értelem dominál, hiszen sikerüket is az értelmi fölény adja meg, s ez szerez az indulatnak is létjogosultságot, igazságot. — Tökéletes volt a „Nyakravaló“ előadása, az utolsó sorokban a Petőfi-szatíra megsemmisítő fölénye már szinte parodisztikus formában jutott kifejezésre. Vörösmarty gúnnal és öngúnnal teljes „Rossz bor“-a is felejthetetlen hatást tett. Különösen a refrénszerű sorokkal remekelt Ascher. Már a költészetben is csak úgy van létjogosultsága a refrénnek, ha nem pusztán formai megoldás, hanem tartalmilag is mindig megújul. Az előadásban a „méregkeverő“, a „ne

pislogj“, a „hiszen magyar költők vagyunk“ mindig másképp és másképp hatott, egyre szarkasztikusabban. — Ascher intellektuális alkatából folyik az is, hogy rendkívüli érzéke van a poentirozáshoz. A Juhász Ferenc-vers, a Heineszatíra nagy sikere is elsősorban innen magyarázható.

A műsor prózai része teljesen hibátlan volt. Ascher finom szellemessége teljes sikert aratott Mikszáth és Nagy Lajos humoros írásaiban, Karinthy humorreszkeiben. Nem volt egyetlen csattanó sem, ami elsikkadt volna, ugyanakkor mindegyik az élőbeszéd természetességével hatott, mintha a művész szemünk előtt rögtönözte volna őket. A „Hét krajcár“ előadása közben Ascher ismét bizonyosságot tett rendkívüli érzékenységről, önmagában véve nem szép hangjának simulékonyságáról, kifejezőerejéről, líraiságával. Egyszerűsége, mellyel oly csodásan fejezte ki a köznapi élet apró tényei mögött rejtőző pátoszt (pl. Juhász Gyula: „Anna örök“ című versében) itt is nagyszerűen érvényesült.

Ami a műsorösszeállítást illeti: mindenekelőtt erénye az, hogy csupa jó dolgot hallhattunk, változatos volt, és nagyon a mai nézőhöz szóló. Bírálóink csak annyi lehet, hogy az idő előrehaladására nem volt eléggé a rendezőség tekintettel. Talán azért is, mert az előadás később kezdődött, sok — és kevésse kielégítő — volt a zenei tarkítás, az est nagyon elnyúlt, és ez Aschert a műsor vége felé láthatóan zavarta. Másik megjegyzésünk: túl sok volt a rövid vers. (József Attila-töredékek, Goethe-epigrammák.) Ezeknek sorozatos elmondása leküzdhetetlen nehézségek elé állítja a művészt: mire a hallgató beleéli magát az egyik hangulatába, már vége is, és kezdődik a másik.

Azt hiszem, e bírálat végén fölösleges hangsúlyozni: a hibák és kifogások elenyészőek ahhoz az örömhöz képest, amelyet Ascher Oszkár közönségének szerzett. Minél gyakrabban szeretnénk művészetének hallgatói lenni.

EÖRSI ISTVÁN